

заснованих на них наукових висновків і рекомендацій про найбільше типові криміналістично-значущі ознаки злочину, знання яких необхідно для організації та проведення їх всебічного, повного, об'єктивного і швидкого розкриття і розслідування.

Таким чином, тільки комплексна криміналістична характеристика організованої злочинності у сфері оподаткування, багато в чому визначає ефективність розслідування і встановлення всіх обставин скоєного. Своєрідність способу вчинення і механізму слідоутворення, визначає особливості інструментарію, якими може скористатися слідчий для встановлення обставин, що підлягають доказуванню, сукупності найбільш ефективних слідчих дій і тактичних прийомів їх проведення.

Список використаних джерел

1. Колесниченко А. Н., Коновалова В. Е. Криминалистическая характеристика преступлений: учебное пособие. Харьков: Харьковский юридический институт, 1985. 93 с.

2. Корж В. П. Теоретические основы методики расследования преступлений, совершаемых организованными преступными образованиями в сфере экономической деятельности: монография. Харьков: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2002. 412 с.

3. Яблоков Н. П. Криминалистическая характеристика преступления и типичные следственные ситуации как важные факторы разработки методики расследования преступлений. Вопросы борьбы с преступностью. 1979. Вып. 30. С. 110–122.

Процик Любов Сергіївна,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення ДНДІ МВС України, кандидат психологічних наук;

Сидоренко Олександра Юріївна,

провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення ДНДІ МВС України, кандидат психологічних наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Нині особливої актуальності набуває питання психологічної підготовки висококваліфікованих кадрів для Національної поліції у закладах вищої освіти (ЗВО) МВС України. Адже виконання поліцейськими службових обов'язків потребує правових і психолого-педагогічних знань, багатьох спеціальних умінь, а також низки професійно важливих індивідуально-психологічних якостей (психофізіологічних, інтелектуальних, мотиваційних, характерологічних, емоційно-вольових).

Служба поліцейських проходить в напружених, складних умовах і саме від сумлінності та професійної майстерності особового складу залежать не тільки результати їх роботи, але й життя та здоров'я. Тому до психологічної підготовки поліцейських важливо підходити комплексно і системно. Перелік навчальних дисциплін (предметів), час, відведений на їх вивчення та строки підготовки визначаються відповідними навчальними програмами (планами), які розробляються кадровим підрозділом апарату Національної поліції України (НПУ), погоджуються із заінтересованими структурними підрозділами апарату Національної поліції та затверджуються керівництвом МВС. Форми організації професійної підготовки визначаються закладами, що її здійснюють за погодженням з кадровим підрозділом апарату Національної поліції [1].

Психологічна підготовка працівників поліції в ЗВО МВС України ґрунтується на вивченні таких навчальних дисциплін, як психологія, юридична психологія, професійно-психологічна підготовка. Саме під час вивчення професійно-психологічної підготовки, використовуючи тренінгові технології, поліцейських навчають уникати непорозумінь у процесі спілкування з громадянами, правильної поведінки в конфліктних ситуаціях, налагодженню контактів з різними групами населення (дітьми, жінками, представниками засобів масової інформації та державними службовцями тощо). Але, як показує практика, змісту зазначених трьох навчальних дисциплін недостатньо для належного забезпечення комплексної професійно-психологічної підготовки, із застосуванням активних форм, методів та прийомів навчання. Адже формування готовності до виконання складних завдань полягає в моделюванні умов майбутньої діяльності й обговоренні оптимальних дій та їх послідовності.

Оскільки поліцейські часто потрапляють у складні, часом небезпечні ситуації службової діяльності, піддаються впливу стресогенних чинників, їх психологічна підготовка у ЗВО МВС України має бути спрямована на формування стійкості до: негативних чинників службової діяльності (напруженості, відповідальності, ризику, небезпеки, дефіциту часу тощо); травмуючих чинників, що значно впливають на психіку (виду крові, трупів, тілесних ушкоджень та ін.); ситуацій протистояння (вміння психологічно протистояти особам, що протидіють попередженню, розкриттю та розслідуванню злочинів, а також протидіяти психологічному тиску, маніпулюванню тощо); конфліктних ситуацій в службовій діяльності (вміння аналізувати внутрішні причини конфлікту, розібратися в закономірностях їх виникнення й протікання, знайти способи вирішення конфліктних ситуацій; вміння володіти собою в психологічно напружених ситуаціях) [2].

Враховуючи специфіку служби поліцейських, одним з напрямків психологічної підготовки поліцейських є розвиток і формування їх візуально-психодіагностичних здібностей – умінь і навичок за

зовнішніми ознаками людей аналізувати їхні психічні стани, виявляти неузгодженості в їх комунікативних системах тощо. Результати ряду досліджень свідчать про те, що в процесі спілкування люди більше 65 % інформації про партнерів одержують за допомогою спостереження за ними. Якщо слова людини – це найчастіше плід її свідомості, результат оцінки і прогнозування ситуації спілкування, робота «внутрішньої цензури», то невербальні прояви – проекція несвідомих процесів [3, с. 124–125]. Отже під час оцінки вербального і невербального спілкування поліцейські зможуть отримати багато інформації про співрозмовника чи людину, за якою спостерігатимуть.

Однак, незважаючи на безліч сигналів, що дозволяють підозрювати людину в зайвому хвилюванні, занепокоєнні, обмані, їхні прояви часом настільки незначні і невиразні, що не дають можливості поставити чіткий «діагноз». Деякі мікрорухи мимічної мускулатури, мікрожести, зміни кольору шкірних покривів можуть бути виявлені тільки за допомогою уповільненої зйомки чи при ретельному відкритому спостереженні [4, с. 8–9]. Це відноситься і до розпізнавання «очних сигналів доступу», які, природно, фіксуються на несвідомому рівні кожного людиною, але лише деякі мають здатність на свідомому рівні виявляти і розуміти їх [5, с. 45]. Така здатність розвивається в процесі цілеспрямованої та систематичної психологічної підготовки.

Під час формування навичок професійного спостереження використовуються різні засоби і методи візуальної психодіагностики спрямовані на виявлення фактів і обставин, що дають можливість визначити вірні напрями вирішення службових завдань. Засвоєння засобів і методів візуальної діагностики в процесі навчання дозволить поліцейським сформувані особливу форму професійного мислення, що базуватиметься на відомих закономірностях, основних для візуальної психодіагностики напрямків, таких як кінесика, такесика, проксемика, характерологія, психологія праці [5], екстремальна психологія, спеціальна тактика й ін.

Основними службовими завданнями, при вирішенні яких поліцейському буде необхідне володіння навичками візуальної психодіагностики, є: оперативна діагностика прихованих намірів об'єкта спостереження; перехід від конфліктних до нейтральних відносин, і навпаки; зміна позиції об'єкта спостереження; вигравання часу; діагностика брехливої поведінки, маніпулятивного і сугестивного впливу тощо [6, с. 73–74].

Таким чином, якість професійного спостереження працівника поліції залежить від рівня його психологічної підготовки під час навчання в ЗВО МВС України, конструктивного і практичного засвоєння ним засобів і методів візуальної психодіагностики, а також від правильно поставленого службового завдання. Уміння аналізувати особистість передбачає глибоке розуміння всіх відтінків та нюансів її емоційного стану, і можливість використовувати отриману інформацію для ефективного вирішення службових завдань.

Список використаних джерел

1. Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції за № 576/28706 від 18 квітня 2016 р. (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства внутрішніх справ № 174 від 01.03.2017). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16#n14>.

2. Євдокімова О. О. Специфіка формування психологічної стійкості у поліцейських у процесі професійної підготовки / О. О. Євдокімова // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. [за матеріалами III міжнародної науково-практичної конференції Харків, 24 травня 2018 року]. – нац. ун-т внутр. справ, Харків : ХНУВС, 2018 – С. 63–66.

3. Деликатный С. К., Половникова Ж. Ю., Прыгунов П. Я. Основы профессиональной и психологической подготовки сотрудников личной охраны / С. К. Деликатный, Ж. Ю. Половникова, П. Я. Прыгунов – К.: «Альфа-Щит», 1998. – 547 с.

4. Экман П. Психология лжи: Руководство по выявлению обмана в деловых отношениях, политике и семейной жизни / П. Экман – К.: Логос, 1999. – 224 с.

5. Попов С. В. Визуальное наблюдение / С. В. Попов – СПб: Издательство «Речь» совместно с издательством «Семантика-С», 2012. – 320 с.

6. Щекин Г. В. Визуальная психодиагностика: познание людей по их внешнему облику / Щекин Г. В. – М.: АРСИН ЛТД, 1996. – 693 с.

Рівчаченко Олена Анатоліївна,

*викладач кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПРАЦІВНИКАМИ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ

Негативні політичні та соціально-економічні процеси, що наразі відбуваються в нашій державі, призводять до підвищення криміналізації суспільства, збільшення кількості вчинення тяжких злочинів. Значна кількість злочинів залишається нерозкритими тільки тому, що від підозрюваних або обвинувачуваних не змогли одержати правдивих показань про обставини вчиненого злочину, способа приховання слідів, можливих співучасників тощо, тобто тих обставин і фактах, які могли б стати ключем до розкриття злочину. Отже, кількісні і якісні зміни злочинності вимагають вдосконалення роботи правоохоронних органів, розробки нових методів і методик боротьби зі злочинністю, виявлення осіб, причетних до правопорушень.